
SİGARA İÇMENİN SAĞLIK ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİ (*)

Dr. Yusuf ÖZTÜRK
H. Ü. Toplum Hekimliği
Halk Sağlığı Uzmanı

İnsanoğlu, oyalanmak için kârlı zararlı demeden kendini birçok alışkanlıklara kaptırmıştır. Bunlardan biri de sigara alışkanlığıdır.

Sigara içilmeğe bağlandığından beri zararı anlaşılmış bir nesnedir. Zaman zaman sert tedbirlerle yasaklanmasına rağmen, onun bütün dünyaya yayılması önlenmemiştir. Alışanın sevgilisi olmakta devam etmiştir.

Sigara içilmesinin yasaklanamayacağını anlayan devletler; bir oranda yayılmasına engel olmak amacı ile onu tek elde tutmayı uygun bulmuşlardır. Bu suretle ondan ulusal bir gelir sağlamak yoluna koyalmışlardır.

Bugün hiçbir memlekette sigara içmek kanunen yasak değildir. Ama toplum içinde belli bir çağa gelmemiş olanların bunu kullanması normal sayılmamakta yetişkinler ise kınanmaktadır. Bu sebeple her memlekette sigaraya karşı koruyucu dernekler kurulmuştur. Bu organlar tıp ilminde birleşerek sigaranın zararını bütün tehlikeli yönleri ile sayıp dökmektedirler.

SİGARA İÇMENİN ETİYOLOJİSİ :

Sigara içmeyi alışkanlık haline getirmiş olanlara bunu neden içtiklerini sorarsanız herbirinden ayrı ayrı cevap alırsınız.

1 — Bazıları, kötü arkadaştan iyidir, yalnızlığımı bununla gideriyorum.

2 — Bazıları sigara ile elve ağız oyalanması oluyor. Bununla boşluktan kurtuluyoruz.

3 — Kimisi, bazen yorgunluktan kafam duruyor; sigara içince dinlenmiş oluyorum, açılıyorum.

4 — Kimisi, nasıl başladığımızı biz de bilmiyoruz.

5 — Birçoğu da, bizi arkadaşlarımız ve ağabeylerimiz alıştırtıyorlar.

6 — Daha başkaları da; bilemeyiz, herkes içiyor bizde içiyoruz.

Görüldüğü gibi alışkanlıklarını bir sebebe bağlamaktadırlar. Ama incelenirse bu cevapların hepsinin kendilerini kandırma ihtiyacından doğmuş olduğu anlaşılmaktadır.

(*) Kısaltılarak basılmıştır.

SIGARA İÇMENİN SAĞLIK ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİ

Gerçek şudur ki, sigara alışkanlığı çocukta, çağından üstün görülmeğe, büyüklerin yaptığı şeyleri yapmağa heves duymakla başlar; ya da çocuk, daha önceden sigaraya alışmış arkadaşlarıyla arkadaşlığını devam ettirmek için onların arkadaşlıklarına uymaya kendini zorunlu görerek buna kapılır. Bazen de, kız; erkek arkadaşlarının tekliflerine uyar.

Netice olarak hangi şekilde olursa olsun bu, öyle bir arkadaşlıktır ki ileride başına açacağı, maddi ve manevi zararları düşünmeğe fırsat vermeden çocuğu süratle felakete sürükler. Buna çok örnekler verilebilir.

TÜTÜNÜN (NİKOTİNİN) FİZYO-PATOLOJİK ETKİSİ :

Tütün dumanı içinde, vücuda en yüksek oranda gelen ve kendisi kanser yapıcı görünmeyipte diğer zararları doğuran madde «NİKOTİN»dir. Autonom ganglionlara tesir eden maddelerin başında nikotin gelir.

Nikotin yağ kıvamında, renksiz havada esmerleşip keskin tütün kokusu veren, devamlı yakıcı lezzetde uçucu bir sıvıdır. Türk tütününde nikotin miktarı % 1,3; Virjina tütününde 92 ve pipo tütününde de % 4,50 kadar nikotin duman haline geçer. Bu dumanında % 70 kadarı vücutta kalır. Nikotinin ise 3/1 vücutta kalır. Tek bir sigara ile vücuda giren «NİKOTİN» **0,1 mg'dir.**

Nikotin ağız, burun solunum yollarının her yanından emilir ve vücuda girer. Karaciğer sağlam ise bu zehrin büyük bir kısmını zarsız hale koyar, geriye kalanında büyük bir kısmı böbrekler ve idrar yolu ile atılır.

NİKOTİN, bütün para sempatik ve sempatik ganglionlardaki hücrelere tesir eder. Evvela bunları kısa bir süre ile uyarır, sonra felç eder. Nikotin ganglionu yok etmiş gibi etki eder.

NİKOTİNİN DOLAŞIMA ETKİSİ :

Nikotin, kalp ganglionlarına doğrudan doğruya etki ederek önce taşikardi, sonra bradikardi yapar. Ayrıca böbrek üstü bezinden adrenal salgılatarak kalbi hızlandırır. Çarpıntı yapar, kan basıncını yükseltir.

Vücuda giren Nikotinin fazlalığına göre kalp düzensizlikleri yani Aritmiler olur. Miktar arttıkça kan damarlarının çevresindeki vazomotor sinirlerin felç olması ortaya çıkar ki bu halde tansiyon da aniden düşer. Uzun süre nikotin kullanımı «Damar sertliği yani Arterioskleroz» yapar. Kılcal damarların, özellikle de ciltteki kapillerlerin tıkanmasına neden olur.

SİNDİRİM SİSTEMİNE ETKİSİ : (Sigaraya ilk başlayanlarda) Mide, barsak hareketlerini ve sindirim sıvılarının salgılanmasını kamçılar. Hatta bu nedenlerle bulantı ve kusma görülür. Tiryakilerde ise tam aksi görülür. Çok nikotin sindirim salgılarını azaltır. Ve bu nedenle açlık giderici gibi etki eder. Ayrıca mide, barsak hareketlerini azalttığından tiryakiler hep kabız kimselerdir.

SİNİR MERKEZLERİNE TESİRİ : Nikotin'in etkisi önce kamçılayıcı sonra felç etme şeklindedir. Bu nedenle tütün tiryakisi sigara içiminin başlangıcında zihninin aydınlandığını zannederek aldanır. Buna örnek olarak laboratuvarında deney fareleriyle yapılan deneme gösterilebilir. Şöyleki: Bölmeleri ve çıkmaz yolları olan bir tahta kutuya konulan fareler bir müddet sonra bu çıkmaz yolları keşfederek, çıkabilmektedirler. Aynı fareyi kutuya koyduğumuz zaman bu yollardan daha kısa zamanda çıkmaktadır. Deneyi tekrar ettiğimiz zamanda süreyi daha da çok azalttığı dikkati çekmektedir. Fakat bu fareyi keşif sigara dumanı olan bir oda veya başka bir kaptaki beklettikten sonra şayet daha evvelki bölmeleri ve çıkmazları olan eski kabına koyarsak artık yolunu bulamadığını görürüz. Bu örnekten de anlaşıldığına göre tütün kullanımı, alışılmış olan işlerde bile beyin merkezleri kontrolünü zedelemektedir.

Bir kobaya kilosuna başına bir gramın % 1'i kadar nikotin verilse hayvanı hemen öldürür. Kuşlar ise daha da duyarlıdır. Az miktar nikotin dokundurulmaksızın bir kuşun gagasına yaklaştırılırsa kuş ölür.

İnsanda 4,5 mgr. nikotin şiddetli zehirlenme yapar. Bir tek sigara içimi ile vücuda giren nikotin 0,1 mgr olduğundan üst üste içilen 40-45 sigara alışık olmayan bir yetişkin insanı şiddetle zehirler.

TÜTÜN İÇİMİNİN AKCİĞER KANSERİ YAPICILIĞINDA MUHTEMEL MEKANİZMASI :

Tütün içimi nasıl oluyor da akciğer kanseri yapıyor? Bunu araştırmak için hemen bütün sigara imalatçıları ve de tütün yetiştiricileri seferber olmuşlardı. Tütün yapraklarında organik ve mineral olarak pek çok madde ve bileşik bulunmuştur. Ancak şunu belirtelim ki, tütünün fermantasyonu sırasında ve de içine çeşni ve koku verici maddeler ilavesi üzerine bunlara ek olarak da ateşlenme ve yanma sırasında, kendi aralarında yeni yeni bileşiklerde yapabilirler. İşte yanma sırasında fenol, polifenoller ve alkoloidler kanserojen olduğu bildirilen petrol ve katran maddelerine büyük yakınlık göstermektedirler.

Nitekim bugün kanser yaptığı kısmın tütün yapraklarından ziyade yanma sonucu ortaya çıkan ve tütün dumanı olarak insan vücuduna giren kısımlarda yoğunlaştırılmıştır. Tütün katranı veya zi-

firi denilen bu maddeler, kızgın olarak akciğerlere giren ve orada yapışıp kalan polisiklik çok halkalı aromatik hidro karbonlardır. En çok sorumlu tutulanda 3-4 Benzoprendir.

Bu polisilik bileşikler, tütün tütürme alışkanlığında olan kişiler yalnız akciğer kanserinden değil, gırtlak, dil ve dudak karsinomlarının ortaya çıkışından sorumlu kabul edilmektedir.

Tütün içinde kanser yapıcı maddeler arasında az olmasına rağmen arsenik ve Polonyum, radyo aktif yani kanser yapıcı ışınlar taşıması nedeniyle büyük bir önem kazanmıştır.

Diğer taraftan Co de hücrenin kansere geçişi mekanizmasında etken bir rol oynayabilmektedir.

En önemlisi burun ve bronş filtrelerinden geçen duman alveollerine gelince burada da son derece aktif bir filtreden geçecektir. Bu filtrenin yüzeyi yaklaşık olarak 55 m² kadardır. Bu yüzeyinde her m² sinde yaklaşık olarak histiosit veya makrofaş dediğimiz yabancı maddeleri süzme, yutma ve imha etme hücreleri vardır. Makrofajlar tanecek halinde olmayıp da moleküller yapıda olan diğer zararlı maddeleri de ayırır ve kendi enzimleri, asitleri ve de antikorlarıyla değişikliğe uğratar. Ve zararsız hale sokar.

Vücut sigara içen kişinin yarattığı güç koşulları karşılamak için, akciğer borucuklarını döşeyen epitelleri kalınlaştırmak ve de makrofajları normal sayılarına göre bir kaç misline çıkartmakla cevap vermektedir. Fakat bunlara rağmen, tütün kullanımının günde 20 tane den fazla ve de 10 seneden uzun devam etmesi nedeniyle koruyucu hücreler zamanla tamamiyle bloke edilmekte, artık fonksiyon göremez ve koruyamaz hale gelmektedirler.

Tütün içindeki kanserojen maddeler ise gerek polisiklik halkalar olsun, gerek radyo aktif maddeler, polonyum 210 olsun, makrofajların hayatını durdurmamak, onların üremesini engellemek yani mitozlarını durdurmamak ve nihayet bu koruyucu hücreleri öldürmekle etki etmektedirler. Böylece vücut müdafası tütün dumanı maddeleriyle mağlup duruma sokulmuş olmaktadır.

Bundan sonra kanserojen maddeler, korunaksız akciğer hücrelerini kendilerini koruma yolunda üremeğe zorlamaktadır.

Akciğerin tek veya iki sıralı, epiteli böylece «Metaplazi» dediğimiz çok katlı yassı epitel şekline dönüşmekte ve kalınlaşmaktadır. Bu durum tütün içenlerin akciğerinde ve bronşlarında gözlemlenmiştir.

Mekanizması kesinlikle bilinmemekle beraber mutasyon sonucu ortaya çıkan hücre, artık kendi öz vücudu için yabancı gibi hareket eden bir hücredir. Vücut da onu yabancı olarak kabul etmektedir.

Sonuç olarak, Mutasyonla ortaya çıkmış yabancı karakterli hücre, kendi yararına diğer normal hücrelere saldırmakta ve kanser böylece doğmaktadır.

SİGARANIN ZARARLARI HAKKINDA ÇEŞİTLİ BİLİM ADAMLARININ GÖRÜŞLERİ VE İSTATİSTİKİ BİLGİLER :

Opr. Dr. Evarts Graham, ilk defa kanserli ciğerin tamamını çıkarmayı başarıyor ve yaptığı incelemeler akciğer kanserine yakalanmış hastaların % 94'ünün sigara tiryakisi olduklarını göstermiştir.

Dr. Hammond, 22 bin uzmanın yardımı ile hazırladığı raporda, sigara içmeyen 32.381 kişi üzerinde yapılan araştırmada sadece 4 kişide akciğer kanseri tespit edildiğini, buna karşılık 100.000 sigara tiryakisi arasında 265 kanserli bulunduğunu açıklıyor. Ayrıca sigara içenler arasında koroner damar hastalığının % 68 oranında daha fazla olduğunu işaret ediyor. Bu incelemeyi yapan Dr. Hammond şahsiyetle ilgili bir karara varıyor. Ve bu kararını şu cümlelerle açıklıyor.

«Bu ankete başladığımız zaman ben günde üç paket sigara içmekte idim, anketden ilk net sonuçları alır almaz derhal sigarayı bıraktım. Artık hiçbir şey beni sigaraya başlatamaz.»

Londra'da yapılan 7. Uluslararası Kanser Konseyi'nde açıklandığına göre akciğer kanseri olan on kişiden dokuzu sigara tiryakisidir.

ABD Sağlık Bakanlığınca 1964'de hazırlanan rapor şu bilgiyi vermektedir.

«Uzun yıllar sigara içerek akciğerleri tehlikeye düşüren kişi sigarayı bırakırsa bu tehlikenin pençesinden nispeten kurtulur. Ağız, gırtlak ve nefes yolları kanseri sigaradan ileri gelmektedir. Mesane kanserinde aynı sebepten olduğu tahmin edilmektedir.»

Harvard Üniversitesi'nde yapılan incelemede mikrobiyoloji alanında tütünün etkileri araştırılmış, tütünün kanda mikropları yok etmekle görevli ak yuvarların bu yeteneğini azalttığı sonucuna varılmıştır. Böylece sigara içenin vücudunda savunma sistemi kuvvetini kaybetmektedir.

Keza Amerika'da Ulusal Kanser Enstitüsü'nün hesaplarına göre bugün 50.000'den ibaret olan ölüme karşılık **2000 yılında 125.000 kişinin can vermesine sebep olacağı hesaplanmıştır.**

Aynı cemiyetin «sigara içimi ve sağlık üzerinde inceleme» grubunun elde ettiği sonuç şudur. «Akciğer kanserinin tek sebebi sigaradır».

Akciğer kanserinden ölenler üzerinde yapılan otopsilerde, tütün tiryakilerinin ciğerlerinde zift birikintileri meydana çıkmıştır.

Amerikan Canser Society'nin yaptığı incelemelerde :

- 1 — Hastalıkların onda birini chr. Bronşit teşkil ediyor. Bu hastalığa yakalananlarında % 95'ini sigara içenler teşkil ediyor.
- 2 — Solunum sisteminin kabiliyeti sigara içenlerde azalıyor. Bunlar iş yaparken ve yol yürürken nefes almakta güçlük çekiyorlar.
- 3 — Sigara büyük çapta işstahsızlığa sebebiyet verdiği için hastalıklara zemin hazırlıyor.
- 4 — Sigara hafıza gerilemesine sebep oluyor.
- 5 — Bilhassa tahsil çağındaki gençlerde ders çalışmaya mani olan küçük hastalıkları % 7 nispetinde sigara içmek meydana getiriyor.
- 6 — Kanser hastalığına sigara içenler daha kolay yakalanıyor.
- 7 — Müdahale edildiği halde sigaranın sebep olduğu akciğer hastalığına yakalananların % 25'i ölüyor.

İngiltere'de Sheffeld Üniversitesi Doğum Kliniği Şefi Profesör Dr. C. S. Rusell'in yaptığı bir incelemeye göre, sigara tiryakisi hamile kadınlardan ölü çocuk sayısı sigara içmeyen kadınlardan iki misli fazladır. Prof. Russel hazırladığı raporda her 1000 hamilelikte 4 bebeğin annesinin tiryakiliği yüzünden ölü doğduğunu açıklamıştır. Prof. Rusell, tansiyonu 15 veya buna yakın doğumlarda ölü veya vaktinden evvel doğan çocuk oranı % 14 olduğu halde devamlı sigara içen aynı kan grubuna mensup annelerin yaptıkları doğumlarda görülen ölüm oranı % 31'dir.

Prof. Rusell'in kanaatine göre bu sigara içen annelerin muhtemelen karbonmonoksit yolu ile zehirlenmelerinden ileri gelmektedir. Bununla ilgili olarak aynı zamanda sigara içen annelerin çocukları zayıf doğmakta ve büyüme temposuda daha yavaş görülmektedir. Prof. Rusell'in görüşünü doğrular mahiyettedir.

Prof. Dr. Nuri Sağıroğlu'nun çalışmalarına göre de; tütün içimi sigara, püro ve pipo olarak başlıca şekilleriyle primer akciğer kanserinin meydana gelmesinde en küçük bir kuşkuyla meydan bırakmayacak şekilde etkili olmaktadır.

Mevcut tütünlerin hiç birisi diğerinden pek de farklı olmayarak akciğer kanseri yapmaktadır. Yine Prof. Dr. Nuri Sağıroğlu'na göre hangi nevi flitreli sigara olursa olsun akciğer kanserinde bir azalma veya kişide akciğer kanserine karşı koruma gösterememiştir.

Prof. Dr. Nuri Sağıroğlu'nun tesbitinden anlaşıldığına göre Hacettepe Üniversitesi Sitopatoloji ve Kanser Araştırma bölümüne gelen Akciğer Balgam Mataryeli ile teşhis olunmuş ve erkeklerde sigara içimiyle yüzde yüze yakın oranda ilişkili olarak 104 kişide primer akciğer kanseri tesbit edilmiştir. (35 yaşın üzerinde oldukları ve en fazlada 61-65 yaşları arasında oldukları dikkati çekmiştir.)

Yine sigara ile ilgili İngiltere'de yapılan araştırma raporuna göre: Kanserli olan 803 erkekten % 84'ü bütün hayatları boyunca sigara içmiş % 12'si ise sigarayı sonradan bırakmış; % 4'ü ise hayatlarında hiç sigara içmemişlerdir.

Yine bu 803 erkekten tütün kullananların % 78'i yalnız sigara, % 7'si sigara pipo-püroyu ortak içmiş % 2'si de sadece pipo-püro kullanmıştır.

Raporda ayrıca ölenlerin % 40'ını günde 22 sigara içtiklerini % 60'ının ise günde 22 sigaradan fazla içtikleri ifade edilmekte yine bunlardan % 55'inin filtresiz, kalanında filtreli sigara içtikleri belirtilmiştir.

Rapor şu satırlarla son bulmaktadır; tecrübeler tiryakilerde sabah öksürüklerinin başlamasından üç yıl sonra kanserin ortaya çıktığını göstermektedir.

Diğer taraftan da Türkiye Diyetisyenler Derneği Raporuna göre; Miyokart infarktüsünde nikotinin koronerler üzerinde direkt etkisinden ziyade kan pıhtılaşmasını artırıcı ve kanda serbest yağ asitlerini yükseltici etkisi ile ilgili görülmektedir. Özellikle 50 yaş altındaki kadınlarda sigara serum kolesterol ve fosfolipit seviyelerini yükselttiği için iskemik kalp hastalıklarına karşı direnci kırmaktadır.

Aynı raporda çok sigara içenler diğer kimselere oranla daima fazla sıcak meşrubat tüketmekte ve buna bağlı olarak da şeker tüketimleri fazla olmaktadır.

Ayrıca aynı raporda alkol tüketimi ile sigara içme arasında beraberlik olduğu, alkol alanların % 33'ünün sigara içtiği, sigara içenlerin % 60-70 sigara etkisi ile alkol almaktan hoşlandıkları sonucuna varılmıştır.

Diğer taraftan aynı raporda Plazma Vitamin C Konsantrasyonu, sigara içen erkeklerde hiç içmeyenlere oranla bariz bir şekilde düşüktür. Ve de tiryakilere vitamin C yükleme testlerinde az biriktirdikleri görülmüştür. C vitamini konsantrasyonu azlığına bağlı olarak tiryakide lökosit seviyesi de düşüktür.

Aynı raporda piremature doğum sıklığı gebeliği esnasında sigara içen annelerde içmeyenlere oranla 2,5 defa daha yüksektir. Aynı şekilde sigara içen annelerde fatusun ağırlığı daha azdır.

Özet olarak sigaranın çeşitli zararları şöyle sıralanabilir :

- 1 — Muhtelif organ ve doku kanserlerine sebep olur.
- 2 — İştahı keser.
- 3 — Sindirim bozuklukları yapar.

SIGARA İÇMENİN SAĞLIK ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİ

- 4 — Uykuları kaçıırır.
- 5 — Damar sertliği yapar.
- 6 — Enfarktüse zemin hazırlar.
- 7 — Bronşit yapar.
- 8 — Sigara mukavemet kazandıran C vitaminini tahrip eder.
- 9 — Dişleri sarartır.
- 10 — Ciltte kırışıklıklar yapar.
- 11 — Psikolojik çöküntü yaratır.
- 12 — Hafızayı zayıflatır.
- 13 — Görme bozukluğu yapar.
- 14 — Cinsi fonksiyonu azaltır.
- 15 — Alakayı dağıtır.
- 16 — İradeyi zayıflatır.

TÜTÜN SORUNU VE ZARLARINA KARŞI ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERE GELİNCE :

1 — Tütün ekimi, sigara üretimi ve satımı durdurulmalı. Buna paralel olarak da tütün ekimiyle hayatını kazanan vatandaşlara bu işin zararları anlatılarak onların yavaş yavaş başka bir yararlı ziraî alana kaydırılmasına çalışılmalıdır.

2 — Tütün aleyhine, tütün satan devletimiz eliyle halk sağlığı yararına açık bir propagandaya girişilmeli, resmî yayınlarda veya günlük gazetelerde tütünün zararları her gün tekrar tekrar dile getirilmelidir.

3 — Keza okullarda örnek vakalar vererek, tütünün zararları duvar levhaları ile ve de en geç haftalık konferanslarla öğrencilere öğretilecek, tütünle ilgili bazı gerçekler dramatik bir şekilde genç dimağlara aşılacak olursa, gelecek kuşaklar da en kısa yoldan tütünü bırakmış olacaklardır.

4 — Tabii buradaki en büyük sorun öğretmenlerin aydınlatılmasıdır. İlkokullarda ve ortaokullarda sigarasını tütürerek derse giren öğretmenlerimiz çoktur.

5 — Diğer taraftan ana ve baba da çocuklarının sigara içip içmediğinden habersizdir. Her şeyden evvel kendileri de içiyorlarsa eğitim bakımından kusurlu sayılırlar.

6 — Temennimiz geniş halk kitlelerine hitabeden radyo ve televizyon tartışmalı konuşmalar ve panel tertipleyerek yararlı olabilir.

7 — Tedbir konusunda son söz; özellikle doktorlar şifa telkin etme hususunda, öğretmenler ilim, keza din adamları ve sporcular sağlık konusunda, ana ve baba bulunan âmirlerin de sigara içilmesi konusunda disiplinli, dikkatli ve uyanık olmaları şarttır.

8 — Bütün problem ve tedbirlerin kolaylıkla çözümlenmesi hedefe ulaşabilmesi için en çıkarlı ve isabetli yol irade faktörüne güvenmektir.

9 — Her vesile ile yukarıda da belirtildiği gibi sigaranın her nevi zararı anlaşıldığından uluslar bu konuda önleyici tedbirler almaya başlamışlardır. Örnek olarak 1971 yılında Amerikan Parlamentosunda sigara ile ilgili ilân yazılmaması kararı alınmıştır. Amerika'da satılan sigara paketleri üzerine «Dikkat bu sigarayı içince hasta olabilirsiniz, kansere tutulabilirsiniz» yazılması kararı da alınmıştır. Bu karar ve yayın üzerine yalnız Amerika'da artan nüfusa kıyasla sigara istihsalı durmuş artmamıştır.

TÜTÜN KANSER YAPAR MI?

Sorusuna tıp bilginlerinin ve ili madamalarının verdikleri cevapları görelim.

FRANCIS BACON : «Neyin yaradığını, neyin yaramadığını insan kendi bilir. Sağlığı korumada en iyi kural budur.» der.

PROF. CLEMMESON: «Sigara kullanma ile ciğer kanseri arasındaki ilişkinin bir çok delillerinden şüphe etmek için mantıkî hiç bir sebep kotur.»

PROF. DUNGAL: «Sigara şüphesiz kanseri hazırlayıcıdır.»

PROF. GRAFFI: «Sigara kullanma daima çok kuvvetle seyreden ciğer kanserlerinin esas sebebidir.»

PROF. HEEPE: «Kuvvetli sigara içiminin muayyen kanser çeşitlerinin doğumunu müsaitleştirdiği, kanserin sebebi hakkındaki bugünkü bilgilerimiz içinde en emin olduklarımızdan birisidir.»

PROF. HEYDEN: «Sigara kullanma ile ciğer kanseri arasındaki ilişki isbat edilmiştir. Filtrenin hiç de önleyici tedbiri yoktur.»

PROF. NONKOW: «SSCB'de sigara içiminin kötü kullanılmasına karşı aktif bir propaganda yapılmaktadır. Zira tütün ile ciğer kanseri arasındaki ilişki isbat edilmiştir.» demektedirler.

REFERANSLAR

- 1 — Aksu Samim «Tütün ve Kimya Teknolojisi» 1967.
- 2 — Arslan Baba Ramazan, «Sigara», Önder Matbaa-Ankara.
- 3 — Bayülken Faruk, «Uyuşturucu ve Keyif Verici Zehirler: Korunma ve Tedavi», 1968.
- 3 — Bayülken Faruk, «Uyuşturucu ve Keyif Verici Zehirler: Korunma ve Tedavi», 1968.
- 4 — Futacı İhsan, «Dirim Mecmuası», Ağustos, 1970.
- 5 — Kandemir İzzet, «Tütün ve Kanser», 1967.
- 6 — Herschel C. Lamy ile L. Curtis Miller, «Hürriyet Gazetesi», 22 Ekim 1967.
- 7 — Rimington J. «Method of Cigarettes Smoking», 1973.
- 8 — Sağıroğlu Nuri, «Sağlık Dergisi», Ocak-Şubat 1972
- 9 — Sağıroğlu Nuri, «Sağlık Dergisi», Temmuz-Ağustos 1973.
- 10 — Ülkü, Fethi, «Kanserin Dostu Sigara», 1969.
- 11 — Wayne J. Mc. Farland, «Sigara Nasıl Bırakılır?»,
- 12 — Vural Türker, «Beslenme ve Diyet Dergisi», Mayıs 1973.
- 13 — İngiliz Tıp Mec. Mart 1973 s. 31.
- 14 — Uçar, Nail, «Çocuklarımızı Sigara İçmekten Nasıl Kurtarabiliriz?», 1976.
- 15 — A Report of the Royal College of Physicians, «Smoking or Health», 1977.

TIP - HUKUK KURULTAYI

Katılalım...

25-27 Mayıs 1980. İstanbul

Not: Yazışma Adresimize Başvurunuz.
